Bauhaus Ekolünde Standartlaşma ve Günümüze Kadar Devam Eden Standart Anlayışı

Lale Şaşmaz Özdöl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7150-1465>

Doktora Öğrencisi / Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul – TÜRKİYE

Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6451-193X>

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 08.10.2020

Kabul: 16.03.2021

On-line Yayın: 31.03.2021

Anahtar Kelimeler

Standartlaşma

Bauhaus

Seri Üretim

Konut

Tip

Norm

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.46800>

Öz

Tasarımda ve üretimde standartlaşma anlayışı, 1920'li yılların başlarında modern mimari üslupla önem kazanmaya başlamıştır. Bugün hala etkilerini görebileceğimiz dönemin standartlaşma isteği ve çabası, birçok tasarım yöntemini kolaylaştırmayı, böylece belirlenen norm ve düzen süreçlerini hızlandırmayı hedeflemektedir. Bauhaus Okulu, kuruluşu ile birlikte sanat ve mimari eğitimin geleceğine dair önemli katkılar sunmuştur. Bauhaus eğitiminin, devam ettiği süreçte ve okulun kapatılışından sonra bile, modern mimari anlayışa etkileyici ve yönlendirici izler bıraktığı söylenebilir. Bauhaus eğitimine de yansıyan ve ders içeriğinde oluşturulan normlar, günümüze kadar devam eden ve hayatımızda da yer alan düzenlemeler arasındadır. Standartlaşmayı sağlamak için yapılan deneyler ve alınan patentler, Bauhaus döneminde standartlaşma yolundaki önemli göstergeler olmuştur. Standarta ulaşmak üzere, özellikle konut üretiminde tipleşme ve düzenleme gibi yöntemler uygulanmıştır. Kişisel yaşam alanının tasarımı ise, kişisel ihtiyaç birimlerinin belirlenmesi üzerinden şekillendirilmiştir. İnsan ölçeğini temel alarak, yaşam alanlarını tipleştiren minimal ihtiyaç tabloları oluşturulmuştur. Standartlaşan konut tipleri, önce konutun 'yaşam makinesine' dönüşümünü ve daha sonra sosyal konut üretiminin başlangıcı olarak kabul edilen modern yapı stilini anlatır. Bauhaus okulunun dışında da, temel düşüncesi insan ölçeği olan normlar oluşturmaya çalışan Le Corbusier ve Neufert gibi mimarlar, yaşam alanlarının standartlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu çalışmada; yaşam alanındaki tipleşme, yöntemler ve bakış açıları, Bauhaus düşüncesi açısından irdelenerek, Bauhaus'tan bugüne kadar olan dönem içinde kişisel yaşam alanının yani konuttaki standart anlayışının değişimi, karşılaştırmalar ile ele alınacaktır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Şaşmaz-Özdöl, L. ve Urfalıoğlu, N. (2021). Bauhaus Ekolünde Standartlaşma ve Günümüze Kadar Devam Eden Standart Anlayışı. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84): 391-408.

Standardization in Bauhaus School and Continuing of the Standard Approach Until Today

Lale Şaşmaz Özdöl

PhD Student / Yildiz Technical University, Faculty of Architecture, Istanbul – TURKEY

Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

Yildiz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Istanbul – TURKEY

Article History

Submitted: 08.10.2020

Accepted: 06.03.2021

Published Online: 31.03.2021

Keywords

Standardization

Bauhaus

Serial Production

House

Type

Norm

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.46800>

Abstract

The understanding of standardization in design and production started to gain importance with the modern architectural style in the early 1920s. The demand for standardization in this period aims to facilitate many design methods in order to speeding up the norm and order processes. With the establishment of the Bauhaus school, important contributions to art and architectural education have been made. During the persistence of Bauhaus education and even after Bauhaus, the understanding of modern architecture left influencing traces in architectural understanding. Norms that are reflected in Bauhaus education pretend specific regulations which are still part of our lives. This new regulations and even patents were important indications of standardization processes in the Bauhaus period. In order to reach the standard, methods such as typing and determined processes have been applied especially in housing production. The design of personalized living space is developed by determining personal needs in living units. In this context, minimal living spaces were created based on human scale. In the course of standardization and its reference to the modern living style, housing types have been described the transformation into a 'machine for living' and further this typology is related to the concept of social housing. Apart from the Bauhaus school, architects such as Le Corbusier and Neufert contributed to the standardization of living spaces by developing norms based on the human scale. In this study, the typology, methods and perspectives in living spaces in terms of the Bauhaus thought, and the development of standardization in personal living spaces will be examined.

GİRİŞ

Standart, Türk Dil Kurumunun sözlük anlamına göre¹; belirli bir tipe göre yapılmış veya ayrılmış, ölçünlü, “tek biçim” anlamına gelmektedir. Günümüzde de standartlar bir ölçüyü veya bir düzeni sergilemektedir. Standartlaşma, ‘normlaşma’, ‘tipleşme’ ve ‘düzenleme’ gibi yöntemler ile elde edilmektedir. Standartlaşan bir yöntem veya üretim modeli, uygulama ve kullanım için kolaylıklar getirmektedir. Endüstrileşmenin getirdiği imkanlar ile birlikte yeni yapı malzemeleri ve yeni üretim şekilleri ortaya çıkmaktadır. Daha hızlandırılmış endüstriyel süreçler sayesinde serileşmiş üretim şekli yaygınlaşmaktadır. Böylece aynı üründen kısa süreli ve düşük maliyetli üretim gerçekleştirilmektedir. Ölçüler ve ebatlar belirlendikten sonra istenilen optimal sonuca kolayca ulaşılmaktadır.

19. yüzyılın başlarında modern insanın yaşam kalitesi yükseldiği gibi, beklentileri ve istekleri de artmıştır. Tüketen modern toplumun bir ‘ürünü’ olan standartlaşmanın yeni yapı malzemelerine ve yapı tekniklerine kazandırdığı imkanlardan tasarımcılar, üreticiler ve kullanıcılar faydalanmak istemektedir. Bu dönemde, endüstrileşmenin getirdiği lüks ürünlerin, yeni yaşam standartını temsil ettiği belirtilse de, standartlaştırmanın amacı aslında az maliyetle ve hızlı bir şekilde iyi bir yaşam kalitesini sağlamak olmuştur. Bu bakış açısı I. Dünya Savaşından sonra daha da güçlenmiş, konut ihtiyacının artmasıyla, yaşam alanlarının düzeni ve standartlaştırılması konusunda yeni çözümlere ulaşmak için çabalanmıştır.

Modern mimari stil 1920’li yılların başında Avrupa’da önem kazandıkça, hem modern üsluptaki ürünler hem de mimari yapılaşma, modern insanın bir parçası olmaya başlamıştır. Almanya’da bu döneme ait modern mimari stil ‘*Das Neue Bauen*’ olarak adlandırılmış ve birçok modern mimarın savunduğu üslup haline gelmiştir (Huse, 1975: 9).

Bauhaus okulunun kuruluşundan önce, geleneksel tarzdan uzaklaşılmasından dolayı, insanların hayatı hem sosyal hem de kültürel anlamda bir değişim geçirmiştir. Aynı zamanda bu yeni sanat ve kültür anlayışını savunan sanatçılar, Avrupa’da siyasi bir devrime neden olmuştur. Bu dönemde siyasi devrim geçiren Rusya, modern sanatçıları sayesinde yeni sanatsal bakış açısını hükümete iletme çabasına girmiş (Lane, 2013: 51), Rusya ve Fransa’ya karşı ise, Almanya’da devrimci sanat ruhu daha da belirginleşmiştir. Buna ekspresyonizmin de katkısı olduğu söylenebilir. Heinrich Mann gibi önemli sanatçılar toplumsal birleşmelere öncülük etmiş ve bu birleşmeler sayesinde yeni sanat anlayışının toplumun içerisine taşındığını vurgulamıştır.

1918 devrimi ve Weimarer Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile Almanya’da, sanat ile birlikte sosyal ve kültürel değerlerin de yeni kurulan hükümet için önem taşıdığı söylenebilir. Sanatçılar, ressamlar ve mimarlar hükümet tarafından gösterilen bu destek ile dernekler kurmaya başlamışlardır. Bauhaus’un kurucularından Walter Gropius ve Bruno Taut’un, *Deutscher Werkbund* adı ile kurulan bir işçi konseyinin ve bunun gibi birçok derneğin de sanat için ana hedefi halka yenilikçi anlayışı iletmek olmuştur. Toplumun bu değişim hakkında bilgilendirilmesinin, sadece modern sanat sayesinde başarılabacağı düşünülmektedir. Devrimci sanat anlayışı sadece toplum için önemli olmamış, aynı zamanda bu yeni bakış açısının, I. Dünya Savaşı sonrası kurulan Weimar hükümeti için de destekleyici olacağına inanılmıştır. Yeni hükümetin karşılaştığı en büyük problemlerden biri konut sorunudur. Savaş sonrası yıkılan yapıların yerine yapılacak yeni yapılar için pratik çözümlere sahip ve hızlı yapım yöntemleri ortaya atılmış ve birçoğu da hükümet tarafından desteklenmiştir (Lane, 2013: 51).

1919 yılında Bauhaus okulunun Walter Gropius tarafından kurulması ile yeni sanatsal ve mimari üslup, eğitimin de önemli bir parçası olmuştur. 1920’li yıllarda Bauhaus okulunun kurucusu Walter Gropius, konut tasarımı ve yapılaşma için temel ölçüler ve beraberinde standartlar belirlemeye çalışmaktadır. Gropius’un amacı, belirlenen standartlarla, hayatımıza ve yaşam alanına bir düzen

¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>

getirmek ve o yaşam alanında optimal yaşam şartları sağlamaktır (Gropius, 1965). 1919 ile 1933 yılları arasında devam eden eğitim kapsamında, Bauhaus kendi stilini yaratmayı başarmış ve bu 'Bauhaus stili' günümüze kadar birçok eserlerde izlerini bırakmıştır. Bauhaus eğitime katkıda bulunan ve Gropius'dan sonra okulun müdürlük görevini de üstlenen Hannes Meyer ve Mies van der Rohe gibi önemli mimarlar, Nasyonalizm dönemine kadar yeni konut projelerinin üretiminde yer almışlar ve yeni mimari üslubu kullanarak birçok şehrin yapılaşması ve gelişmesinde katkıda bulunmuşlardır.

2019 yılı, Bauhaus okulunun kuruluş yılının 100. yılı olarak kutlanmıştır. Günümüze kadar taşınan Bauhaus değerleri ve eserleri halen sanat ve mimari eğitimde yer almaktadır. Modern mimariyi temsil eden Bauhaus yapıları ve özellikle konut projeleri, daha sonra inşa edilen birçok toplu konut projesi için de örnek olmuştur.

Bauhaus Okulunun Kuruluşu

Walter Gropius, Weimar sanat akademisinin ve sanat okulunun birleşmesi ile kurulan Bauhaus okulunda yeni sanat anlayışı ile ilgili fikirlerini gerçekleştirmiştir. Bauhaus'da eğitimin sürekli gelişmesine yardımcı olan şey, güçlü öğretim üyesi kadrosu ve ayrıca misafir öğretim üyelerin ders programına dahil edilmesi olmuştur. Kuruluş döneminde Lyonel Feininger, Johannes Itten, Gerhard Marcks, Paul Klee, Oskar Schlemmer ve Wassily Kandinsky gibi sanatçılar bulunmaktadır. Farklı ülkelerden davet edilen hocalar, farklı stillerin tanıtılması için bir fırsat olmuştur. Örneğin mimarlar arasında önemli isimlerden olan J.J.P. Oud ve Theo van Doesburg, Hollanda'da yaygınlaşmış olan *De Stijl* sanat hareketinin fikirlerini bu sayede Bauhaus'da tanıtmışlar ve eğitime önemli katkıda bulunmuşlardır (Lane, 2013: 65).

Bauhaus'un kuruluşundan 1928 yılına kadar devam eden müdürlük döneminde, Walter Gropius'un Bauhaus eğitime katkısı büyüktür. Gropius eski tarz sanat eğitiminden uzaklaşarak, yeni bir ders planı hazırlamış ve el sanatlarını ve yapım tekniklerini kapsayan bir ders programı oluşturmuştur. Ayrıca tasarımın temel bilgilerini anlatan bir hazırlık dersi olan '*Vorkurs*', tüm öğrenciler için zorunlu hale getirilmiştir. Hazırlık dersinde, doğal malzemeler ve soyut formlar ile olan çalışmalarda, öğrencilerin tasarım yetenekleri temelden keşfedilmek için uğraşmıştır. Yeni renk uyumları ve geometrik formlar, desenlere ve tasarlanan ürünlere de yansıtılmaktadır. Teorik ders sonrasında elde edilen bilgiler ise, pratik anlamda da tecrübe edilmek üzere, proje çalışmalarına aktarılmakta, iç mekana ait tüm dekoratif ürünler ve mobilyalar yeni modern stil ile tasarlanıp, atölyelerde öğrenciler tarafından üretilmektedir.

Vorkurs olarak adlandırılan hazırlık dersi, Bauhaus okulunun önemli öğretmenleri (*Meister*) arasında yer alan, Johannes Itten tarafından yürütülmüştür. Itten, öğrencileri ile birlikte renk ve form teorileri üzerinden çalışmalar sürdürmüş, sanatsal eserlerinde düzen kullanma çabasında olup, form ve renk düzeni oluşturmayı hedeflemiştir. Itten, küreden oluşan ve açıldığında yıldız şeklini alan, 7 ışık evresini ve 12 renk tonunu kapsayan ilk teorik renk modelini (Şekil 1) geliştirmiş ve bu modeli 1923 yılında Bauhaus sergisinde tanıtmıştır. Standartlaşan renk düzeni, Bauhaus için (*Farbenkugel*) renk küresi olarak bilinmektedir. Soyut ve geometrik resim düzeninden uzaklaşan Itten'in, ideolojik ve kavramsal bakış açısı, zamanla derslerinde de yer almaya başlamıştır (Wagner, 2018: 24-25).

Şekil 1: Johannes Itten 'Farbenkugel', renk küresi (Wagner, 2018:21)

Itten renk ve form teorisinin yanı sıra, 1920'lerden itibaren Bauhaus'un sanat ve mimarlık eğitimi kapsamında, farklı tasarım teorilerindeki düzenlemelere dair de çeşitli çalışmaları olmuştur. Düzen kurma ve kural koyma gibi hedefler, endüstrileşen modern ürün tasarımlarında önem kazanmaya başlamıştır. Gropius, teknik olanaklardan faydalanmak isteyerek, Bauhaus eğitimini de kapsayan gelişmiş endüstriyel tasarımları ders ortamına entegre etmeye çalışmış, teknik üretim ve özellikle inşaat süreçleri için bir standart belirlemeyi hedeflemiştir. Böylece inşaat yapımında kullanılan yapı malzemeleri, ölçüler ve özellikler, bir norm haline getirilmek istenmektedir. Bu bakış açısı Bauhaus'ta bir temel haline gelmiş ve birçok alanda öğrenciler tarafından da benimsenmiştir.

Örneğin Carl Fieger, Gropius'un hem öğrencisi hem çalışanıdır ve modern konut mimarisinde yeni standart arayışında olan ilk isimler arasında bulunmaktadır. Kariyerine 1911 yılında, Le Corbusier ve Mies van der Rohe'nin de çalıştığı Peter Behrens mimarlık ofisinde başlamıştır. Dahil olduğu projelerden etkilenen Fieger, çelik, cam ve beton gibi modern yapı malzemelerini kendi tasarımlarında da kullanmaktadır. Çalışmalarını daha sonra Walter Gropius ve Adolf Meyer mimarlık ofisinde sürdürürken, Dessau-Törten gibi önemli konut projelerinde de yer almıştır. Kendine ait tasarımı ile, Chicago-Tribune-Towers projesini 1923 yılında Bauhaus sergisinde tanıtmış, bunun yanı sıra Fieger, aynı fuarda konut tasarımlarını sergileyip, cephe tasarımı ile bir ilk yaratmıştır. Daha sonra Fieger'in cephe tipinde bir standart haline dönüşen pencere şeritleri şeklindeki bu tasarımı, en iyi şekilde ışık ulaşımını sağlayan boyutlar olarak kullanılmıştır (Schmitt, 2018:30-31).

Bauhaus okulunun aslında bir parçası olmayan, ama yine de modern mimari düşünceleri ile Bauhaus'ta etki bırakan Le Corbusier, 1920'li yılların başında konut üretimindeki önemli isimler arasında yer almaktadır. Konut projelerinde standartlaşma fikrinin yaygınlaşmasıyla birlikte yeni bir standartlaştırma konsepti ortaya çıkmıştır. Le Corbusier, 'yaşam makinesi' fikri ile tip konut konusunda yeni bir düşünce akımı başlatıp ve 1925 yılında *Pavillon de l'Esprit Nouveau* ile Paris'te standartlaşmış modüler bir örnek ev sunmuştur. Bu konut proje fikrini anlatırken gemi, araba ve uçak tasarımında uygulanan standart çözümler gibi, konut üretiminde de standart çözümün yaygınlaşmasını

öngörmektedir. Modern ve serileşen konut fikrinin başlangıcı sayılan ‘yaşam makinesi’, daha sonra 1947 ile 1967 yılları arasında *Unités d’Habitation* olarak adlandırılmış konut projeleri kapsamında birçok ilde gerçekleştirilmiştir.

Corbusier’in *L’Esprit Nouveau* dergisinde yayımlanan ‘yaşam makinesi’ (*Wohnmaschine*) hakkındaki fikirleri, Bauhaus okulunda da ilgiyle takip edilmiş ve konut projeleri için örnek alınarak, farklı bakış açıları ile yorumlanmıştır. Standartlaştırılmış konut üretim teorisi, Bauhaus derslerine de entegre olmuş ve hocalar tarafından projelere adapte edilmiştir. Adolf Meyer, 1921 yılında konut projesinde tipleşme yöntemini uyguladığında, örnek bir konut tipini seri üretim şeklinde geleneksel yapı malzemesi ile inşa etmiştir. Modern yapı tekniğinin geleneksel malzemeler ile gerçekleştirilmesi konusu, Le Corbusier’in teorisi ile karşılaştırıldığında tutarsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Oskar Schlemmer ise, çelik ve cam gibi modern yapı malzemelerini kullanarak teknik ve bilimsel yöntemlerin avantajlarını vurgulamak istemektedir. Schlemmer, katlanabilen ve taşınabilen bir ev tasarlarırken, Walter Gropius aynı dönemde serileşme yöntemi ile modüllerden oluşan ve birleşebilen aynı tip evler üzerinde çalışmıştır.

Bauhaus’ta Konut Üretiminde Standartlaşma ve Konut Mimarisi

Bauhaus’ta bu modern teorilerin sadece teorik ders ortamında kalmaması, modern fikirlerin ve tasarımların uygulanması ve sergilenmesi gerekmektedir. Bu sebeple Walter Gropius, öğrencileri ile birlikte hazırladığı projelerini gerçekleştirilmek için çalışmalarda bulunmuştur. ‘*Baukasten*’ olarak tanınmış modüler konut tipleri bu dönemde geliştirilmiş ve 1923 Bauhaus sergisinde tanıtılmıştır. Ama öncesinde de bu konut örneklerinin inşa edilebilmesi için kamusal arazilerin kullanılması devlet tarafından teklif edilmiştir. Ancak bu arazilerin üzerinde projelerin uygulanması için verilen onay 1923 yılına kadar bekletilmiştir. Sergilenen konut örneği bu zamanda Georg Muche’un tasarladığı örnek ev olarak bilinen ‘*Haus am Horn*’ (Şekil 2) olmuştur. Yine aynı stilde olup, sade ve kübik formlardan oluşan bu ev, *Neues Bauen* üslubunu temsil etmektedir (Huse, 1975). Konutun tamamı Bauhaus öğrencileri tarafından tasarlanmış ve iç mekanı da dahil olmak üzere tamamen mimari detay ve süslemelerden uzak olarak düşünülmüştür. Bauhaus el sanatları derslerinin tümü, evin içerisinde yer alan tekstil ürünlerinde ve mobilyalarında temsil edilmiş ve böylece projenin tümünde bir üslup birliği sağlanmıştır. Georg Muche’un resimlerinin ve öğrencilerin aynı üslupta tasarladıkları mobilyaların bir araya getirilmesi, Weimar’daki ilk Bauhaus sergisi için önemli bir tanıtım olmuştur (Lane, 2013:66). Sergilenen bu örnek ev, daha sonra yaygınlaşan ve tasarlanan konut tipleri için bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Seri üretim fikrini temsil eden ilk yapılaşma olan kolay üretim ve prefabrik uygulama yöntemi, böylece konut üretiminde bir avantaj olarak görülmeye başlamıştır. Süslemesi olmayan duvarların, geniş pencere ölçülerinin ve iç mekân düzenlemesinin geometrik formlar ve soyut desenlerden oluşması, konutlarda yeni stilin karakteristik birer parçaları olmuştur. 1927 yılından önce inşa edilen yapılar arasında olan örnek ev, birçok dergide yayınlandıktan sonra ün kazanmıştır. Sergi kataloğunda *Wohnmaschine*, ‘yaşam makinesi’ olarak adlandırılmaktadır (Lane, 2013:67).

Şekil 2: Haus am Horn, Weimar (Huse, 1975)

26

WAND UND DECKE

JURKO STEINE

GROSSFORMATIGE EINHEITSPLATTEN

SCHNELLES BAUEN • SCHNELLES TROCKNEN • ISOLIERENDE LUTSCHICHTEN • ATMENDE WÄNDE • WÄRMEHALTENDE • SCHALLDÄMPFEND • GERINGES GEWICHT • WENIG MÖRTEL

ERSPARNISSE GEGENÜBER ZIEGELSTEINMAUER:	
AN KOHLE	WEIL NICHT GEBRANNT
AN MÖRTEL	WEIL WENIG FUGEN
AN TRANSPORTKOSTEN	WEIL GERINGES EIGENGEWICHT
AN BEBAUTER FLÄCHE	WEIL GERINGE WANDSTARKE
AN ARBEITSLOHNEN	WEIL GROSSES FORMAT

ROHBAUAUFNAHME: WANDAUFBAU IN JURKOPLATTEN

Şekil 3: Georg Muche, 'Musterhaus', Bauhausbücher, standartlaşan yapı malzemesi, (Gropius, Mohoy-Nagy, 1925)

Weimar'da sergilenen örnek evde (*Musterhaus*) (Şekil 3), kadının söz hakkı olduğu ve yaşadığı evi kendisinin şekillendirmesi gerektiği konut tasarımında temel hedef olarak kabul edilmiştir. Evin hanımının, yaratıcı yeteneklerini kullanarak, yaşam alanında estetik bir ortam yaratması öngörülmekte ve yaşam alanını şekillendirme sürecinde, kişiliğinin de güçlendiği savunulmaktadır.

Bu bağlamda Walter Gropius, yeni yapılaşmanın gelişiminde, endüstriyel yöntemlerin ve makineleşmenin faydalarının bilincindeydi. 1922 yılından sonra, konut tasarımında, endüstriyel yöntemler ile üretilmiş yapı elemanlarının tasarım fikri daha da güçlenmiş olarak devam etmiştir. Seri üretimin avantajları, elde üretim ile karşılaştırıldığında, Gropius, endüstriyel üretimde artık tasarımın bütünlüğünün göz ardı edildiğini ve üretilen elemanlar üzerinden değerlendirilmede bulunulduğunu belirtmiştir. Makineleşmiş ortamda sadece üretilen ürün göz önünde tutulurken, el emeği ile üretilen ürün sadece bir ürün olarak değil, içinde yer aldığı projenin tümü ile değerlendirildiğini vurgulanmaktadır. Makine bir gereç olarak algılandığında tasarımın sanatsal kısmı tamamen sanatçıya bırakılmaktadır. Böylece Gropius, sanatı halka geri verdiğini iddia etmektedir. Seri üretimin avantajlarından faydalanarak, daha estetik eserler kazanılacağına inanmıştır. Hazırlık dersinde verilen eğitim, temelde basit formlardan oluşan bilgileri içermektedir. Bu bilgiler yetenekler ile birleştiğinde ve geliştirildiğinde, iyi bir sonuç elde edileceğine inanılmıştır. Böylece Gropius bu temel düşünce tarzının, öğrenciler için standartlar üzerinden ilerlemeye uygun bir zemin yarattığını vurgulamaktadır (Gropius, Mohoy-Nagy, 1925:17).

Gropius hazırladığı '*Bauhausbücher*' yayınlarında, yeni mimari stil hakkındaki düşüncelerini ifade etmiş, aynı zamanda da eserleri ile modern mimari konseptlerine değinmiştir. Toplamda 14 eserini Laszlo Moholy-Nagy ile birlikte yayınlamıştır. '*Die neue Architektur und das Bauhaus*' (Gropius, 1965) adlı kitabında Gropius, yeni mimari anlayışın temel değişimlerini anlatmaktadır. Kendisinin ise, 1910 yılında bu bakış açısına ulaştığı var sayılırsa, modern mimari stili ne kadar erken benimsediği anlaşılabilmektedir. Gropius, kendi eserlerine değinerek yeni mimari stil hakkında tanım yapabileceğini vurgulamaktadır. Yazılarında genel olarak dönemin sosyal, kültürel ve teknik şartlarından dolayı yaşanan değişimin, mantıken mimari stile de yansıdığını belirtmektedir. Ama izlenen değişimin, ortaya çıkan farklı teoriler ve teknik zorluklardan dolayı, bazı karışıklıklara neden olduğunu anlatmaktadır. Savaş sonrası ekonomik şartların bunun için de etkili olduğunu düşünürken, birçok ülkede '*Neues Bauen*'in bir moda haline gelmesinden, taklitler uygulanmasından ve konseptin yanlış yorumlanmasından şikayetçidir.

Gropius, yeni mimari anlayışta rasyonalizm kavramının yer aldığından ve yapılaşmada bir arındırma hareketinin izlenebildiğinden söz etmektedir. Yapılaşmada maddi sorunların ele alınması ile beraberinde kişisel temel ihtiyaçların da göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur. El sanatından makineleşmeye geçiş döneminde kişisel mekan algısının ihmal edildiğini ifade ederken, zihinsel değişim yaşandığını ve bu durumun da yeni mimari sonuçlar sayesinde görülebildiğini vurgulamıştır.

Şekil 4: Müstakil ev tipleri (Gropius, Mohoy-Nagy, 1925)

Şekil 5: Sıra ev tipleri (Gropius, Mohoy-Nagy, 1925)

Yeni sanatsal ve sentetik yapı malzemeleri üretebildiğimiz dönem olan modern endüstriyel gelişim dönemi, geleneksel yapı tarzına göre imkânsız olan mimariler tasarlanmasını ve yapı tekniğinde tamamen yeni yöntemlere ulaşılmasını sağlamaktadır. Çelik ve beton gibi yeni malzemelerin kullanılmasıyla daha zarif taşıyıcı konstrüksiyonlar yapılabilmesi sayesinde yeni planlar da elde edilmiştir. Daha büyük pencere açıklıkları, mekana daha fazla ışık girmesini sağlamakta, böylece yapı malzemesi olarak cam, mimari tasarımlarda büyük anlam kazanmaya başlamaktadır. Endüstriyel gelişmede makineleşme, iş bölümü ve rasyonalizm gibi kavramlar yapılaşma için de belirleyici hale gelmiştir. Bu durumda makineleşmeye yönelik bir gelişme mantıken doğru olduğu gibi, yaşam mekanının tasarımında kişisel beklentilerin de karşılanması gerektiğini belirtmektedir. Gropius, bu gelişme sayesinde konut üretimindeki standartlaşmanın, yapılaşmaya ve yapı maliyetine büyük bir etken olacağını tahmin etmiştir. Şekil 4 ve Şekil 5'nin gösterdiği gibi Gropius, *Ein Versuchshaus des Bauhauses in Weimar* kitabının, *Wohnhaus Industrie* adlı bölümünde yapı örneklerinden sıra ev ve müstakil ev tiplerini tanıtmaktadır. Standartlaşmanın medeni gelişim için bir engel olmadığını, aksine gelişim için temel bir şart olduğunu vurgulamaktadır. Bir ürünün 'standart' sıfatını kazanması, çoğu kişiyi memnun bırakması gerekmesi ve aynı tarzdaki diğer ürünler arasında en iyi kaliteye sahip olması anlamına gelmektedir. Benzer formların ve tekrarların insanda sakinleştirici bir etki yarattığını vurgulamaktadır. Şehirlerin yüzünün ve sosyal seviyesinin yeni yapılaşma ile güçlendirilebileceğine ve

düzenli bir karaktere sahip olacağına inanmaktadır (Gropius, Mohoy-Nagy, 1925:13-14).

Şekil 6: 'Baukasten' – standart ev tipleri (Gropius, 1965)

Walter Gropius'un tasarladığı *Baukasten im Großen*, tip olarak belirlenmiş geometrik formların birleştirilmesidir. Kübik formlar, ihtiyaç duyulan alan büyüklüğüne göre yerleştirilir ve farklı görünümde 'yaşam makineleri' elde edilir. Tek düzen ve görünüm sağlayan bu sistem, elemanların önceden hazır olması nedeniyle, daha kısa sürede tamamlanabilmektedir. Ayrıca yapının maliyeti, üretimin serileşmesi ile birlikte düşmektedir. Gropius için endüstriyel üretim iyi bir tasarım olmaması anlamına gelmemektedir. Serileşmenin sonucu kişisel ihtiyaçların ihmal edilmesi değildir. Yaşam alanının konsepti kişisellik ve esneklik içermelidir. 'Baukasten' (Şekil 6) konseptindeki konut tipleri 1923 yılında Bauhaus fuarında sergilenmiştir. Bu konseptte yaşam alanları mekânsal birimlerin farklı biçimlerde birleştirilerek yeni ve bireysel evlerin elde edilmesiyle oluşmuştur (Markgraf, Möller, 2018:51).

Bauhaus Konut Mimarisini Etkileyen Modern Yapılar

Das Neue Bauen, yani yeni yapı stiline başlangıcı, Bauhaus öncesine kadar uzanmaktadır. Bu döneme ait çeşitli modern yapılar Bauhaus konut mimarisini de etkilemiştir. Modern projeler arasında Walter Gropius'un gerçekleştirdiği *Faguswerk* önemli bir anlam taşımaktadır. Belli ki o zamanda yeni yapı malzemelerini kullanarak büyük cam cephelerden oluşan ve modern görünümlü yapıları temsil eden ilk modern mimari çalışmaları arasında yer almaktadır. Yurt dışındaki yeni üslupların da, Almanya'daki mimari düşünce tarzını etkilediği söylenebilmektedir. Le Corbusier 1920 yılında tamamlanan *Maison Citrohan* yapısı ile sadeleştirilmiş ve basit formundan dolayı modern yapı stiline örnek olmuş bir tasarımıdır. Ancak gecikmeli olarak, uygulanmasından tam bir yıl sonra, Almanya'da tanınır hale gelmiştir. Yine aynı dönem Hollanda'da sanatçılar ve mimarlar tarafından kurulan *De Stijl* adlı topluluk, çalışmalarını soyut ve geometrik formlar ve fonksiyonel tasarımlar ile ilişkilendirmektedir.

Gelişmelerin Almanya'daki yeni mimari stil için etkileyici bir faktör oluşturduğu tartışılır. Daha sonra *De Stijl*'in temsilci mimarları JJP Oud ve Theo van Doesburg'un Bauhaus'a misafir öğretim üyesi olarak davet edilmesi ile fikirlerinin eğitime yansıdığı açıkça görülmektedir (Lane, 2013:68-69).

Erich Mendelsohn'un 1922 yılında planladığı bir mağaza tasarımıındaki mimari tarz, dönem içerisinde başkaca büyük modern yapılarda da görülmekte ve 1923 yılında Otto Haesler'in Celle şehri için tasarladığı Alman konut yapılarında da yeni sadeleştirilmiş mimari anlayış yer almaktadır.

Bu örneklerden de anlaşılabilceği üzere yeni üslubun yaygınlaşması söz konusu olmamış, aksine yeni mimari anlayışın yerleşmesi ve olgunlaşması neredeyse aynı dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Mimari yapılaşma ise ekonomik gerekçelerden dolayı benzer şekilde gelişmiştir. Formların ve yüzeylerin sadeleşmesi genel anlamda izlenebilen bir değişimdir.

Bauhaus Dışında Konut Üretimi

1920'li yılların başında Frankfurt'ta da konut eksikliği hissedilmektedir. Savaş sonrasında Frankfurt'a çalışmaya gelen ailelere uygun bütçede konut bulunması gerekmiştir. Ancak savaş sonrasında konut stoku yıkımlar nedeniyle azalmıştır. Bu sebeplerden dolayı belediye tarafından on yıllık bir konut üretim programı hazırlanmıştır. 1925 yılında Ernst May şehir yapımı ve düzenlemesi için görevlendirilmiştir. May, Frankfurt için bir *masterplan* oluşturmuştur. Plan kapsamında eski yapı stiline göre var olan eksikler vurgulanmış ve tarihi merkez çevresine bir sınır çizildikten sonra yeni yerleşim bölgeleri tarihi merkezin etrafına yerleştirilmiştir. Büyük yerleşim bölgeleri için kilise, okul, dükkan ve toplumsal kuruluşlar projeye dahil edilmiştir. Böylece şehir ve kırsal bölge arasındaki geçiş alanlarının kaldırılması amaçlanmaktadır. May planlanmış olan beş büyük ve on iki küçük yerleşim bölgesi için, kendi yaklaşımına benzer şekilde yeni yapı stilini temsil eden, Walter Gropius gibi mimarları getirmiştir. Tüm yerleşim bölgelerinde bu sayede yeni yapılaşma stili olan *Neues Bauen* gerçekleştirilmiştir. Böylece yerleşimler, iki katlı müstakil evlerden ve en fazla üç veya dört katlı sıra evlerden oluşturulmuştur (May, 1926).

Seçilen bölgelerdeki yapılaşmalar belirli standartlar üzerinden tasarlanmış ve bu yöntemler on kural halinde şehir planlama müdürü ve Ernst May'ın yakın çalışanları tarafından özetlenmiştir. Yapılar ile yol arasındaki ilişkileri ve ilgili blokların yerleşimlerini belirleyecek kurallar konmuştur. Konutlar çizgisel bloklar halinde yerleştirilip ve aynı zamanda uzunluklarını belirleyici kriterler sayesinde tipleşme sağlanmıştır (May, 1926:109). May üretim maliyetini ve kira bedellerini düşük tutmak amacıyla, bu kuralların yanı sıra, başka tipleşme yöntemlerinden de faydalanmak istemektedir. Prefabrikasyon ile önceden üretilebilecek tüm yapı elemanları, zamandan tasarruf etmek için önemlidir. Kapı, pencere, tesisat ve mutfak bile standartlaşmış vaziyette üretilip dairelere yerleştirilmiştir. Bu gelişmeler arasında, standart konut mutfağı tasarımı olarak daha sonraları da çok tercih edilecek olan '*Frankfurt Mutfağı*' (Şekil 7) tipi ortaya çıkmıştır (Huse, 1975). May dairelerin iç mekanlarında tasarımlar ve mobilya seçiminde yönlendirici olmak için bitmiş dairelere örnek mobilyalar yerleştirip müşteri kitlesine sunmuştur. Seçilen mobilyaların sade tarzda ve aynı zamanda uygun fiyatta olması herkesin ulaşabileceği bir modern yaşam standartını sergilemektedir. Frankfurt şehri bu durumu sahiplenmek üzere mobilya üretim şirketi kurmuş ve uygun şekilde yeni modern daireler için sade ve modern mobilyalar üretmiştir.

Şekil 7: Frankfurt Mutfağı (Huse, 1975)

Daire büyüklükleri ihtiyaç ve bütçeye göre değerlendirildiğinde, kira miktarlarının daha düşük ve metrekaresi küçük dairelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple müstakil ev yerine iki veya dört daireli konut yapılarının yapımı tercih edilmeye başlanmıştır. Küçük ve ucuz daire tiplerinin konseptini uluslararası alanda da tartışmak üzere, Ernst May 1929 yılında 2. CIAM kongresinin Frankfurt'ta gerçekleşmesini sağlamıştır. Kongrede konu olarak 'minimum geçim düzeyi için konut' seçilmiş ve kongre² boyunca farklı ülkelerde tasarlanmış toplamda 18 küçük daire tipi tanıtılmıştır (May, 1929).

Bauhausbauten - Bauhaus Sürecindeki Gerçekleşen Yapılar

1925 yılında Bauhaus okulunun Dessau'daki yerleşimi (Şekil 8), dönemi ve modern mimari üslubu en iyi şekilde yansıtan yapıları barındırmaktadır. Gropius tarafından projesi hazırlanan kompleks üç farklı yapı bloğundan oluşmakta ve bu blokların her biri ayrı fonksiyonlara hizmet etmektedir. Yeni mimari stili temsil eden sade ve fonksiyonel özellikler binada uygulanmıştır. Büyük cam cepheler, kullanılan malzemeler ve yapı teknikleri, hepsi yeni stilin birer göstergesidir. Betonarme konstrüksiyonu ile katlı bir sistem uygulanmaktadır. Çelik tuğla döşemeler kirişlerin arasına yerleştirilip, karakteristik cam cepheler perde gibi binanın etrafına serilmektedir (Engelmann ve Schädlich, 1991).

² *Wohnen für das Existenzminimum* – 1929 Congrès International d'Architecture Moderne, CIAM, Frankfurt

Şekil 8: Bauhaus-Dessau yapısı 1931/32 (www.bauhaus-dessau.de, 2020)

Aynı yıl içerisinde Bauhaus okulunun bir parçası olan *Meisterhäuser* (Şekil 9) evleri, Bauhaus okulunun öğretim üyeleri için inşa edilmiştir. Biri müstakil konut olmak üzere, diğer altı konut bitişik ikiz ev olarak toplamda yedi konut olarak tasarlanmıştır. Gropius, ikiz evler için hazırladığı kat planlarının simetrisini aldıktan sonra, tekrar 90 derecede çevirip, iki birimi tek yapıda birleştirmiştir (Engelmann, Schädlich, 1991).

Şekil 9: 'Meisterhäuser' vaziyet planı (Engelmann, Schädlich, 1991)

Yapı elemanlarının standartlaşması ise 20. yüzyılın başlarında yapı maliyetinin düşmesi için önemli bir adım olmuştur. Ayrıca konut ihtiyacının karşılanması gerektiği düşünüldüğünde, hızlı bir konut üretim yöntemi olduğu kabul edilmektedir. Yapı elemanlarının prefabrik yöntemle yapılması ve depolanması, inşaat alanındaki çalışma süresini kısaltmıştır. Dessau-Törten konut (Şekil 10) ve yerleşim bölge projesinde de prefabrik yapı elemanları ve uygun malzemeler seçilerek denenmiştir. 1926 ile 1928 yılları arasında gerçekleşen bu deneysel yerleşim bölgesinin amacı, kira bedellerinin düşürülmesidir (Ungers, 1983). Ekonomik bakış açısı ile bilimsel araştırma yöntemleri bu projede birleştirildiğinde, Dessau-Törten projesinin konut üretiminde ve standartlaştırma yolunda faydalı bir örnek olduğu söylenebilir.

Şekil 10: Dessau-Törten ev modeli (Engelmann, Schädlich, 1991)

Dessau-Törten evlerinin üretimi, fabrikasyon usulünde yönetilmiştir. Projelendirme ve üretim süreci tüm detayına kadar planlanmış ve organize edilmiştir. Walter Gropius projesinin planlamasını başından beri, yani 1925 yılından itibaren, üstlenmiş ve projeyi üç aşamada tamamlamıştır. Üç konut tipinin sunulduğu üç ayrı ev büyüklükleri planlanmakta ve proje toplamda 316 adet konutu kapsamaktadır. Evlerin oda sayısı 4 ile 5 arasında değişmesine rağmen, toplam metrekare oran olarak düşük sayılabilir. Gropius, yaşam standartlarında minimum alan ve ihtiyaç duyulan niteliklerin yer almasının iyi bir yaşam için yeterli olduğunu savunmaktadır. Gropius mekan için hava, ışık ve ısıyı, yaşam kalitesini sağlamak adına temel kriterler olarak görmüştür (Wingler, 1997: 162). Yaşam alanında minimal ihtiyaçlar hakkındaki bakış açısı böylece yeniden sorgulanmış ve konut üretimine yeni bir ölçek kazandırmıştır.

Ev sıraları arasında ray sistemi üzerinde vincin ilerlemesi sağlanmış ve bunun gibi üretim kolaylıkları düşünülmüştür. Gropius (1925:11) projeyi bir otomobilin satın alma işlemi ile benzerlik kurarak dile getirmektedir. Nasıl ki otomobil satın alınırken kişiye özel tasarım beklenmiyorsa, benzer durumun ev için de geçerli olması gerektiğini belirtmiştir. Seri halinde üretilmiş bir araç standartlaşmış parçalardan birleştirilir ve satışa sunulur. Gropius konut üretiminde de böyle bir bakış açısını savunmuştur. Nitekim endüstrileşmenin gelişmesini sağlayan bu toplu konut projesinin iç mekanına kadar hazır bir ürün olarak tanıtılacaktır. Devletin araştırma birimi tarafından (Reichsforschungsgesellschaft für Wirtschaftlichkeit im Bau und Wohnungswesen) projede desteklenen ve onaylanan yapı malzemeleri ile kullanılan üretim yöntemleri denetlenecek ve sonrasında on yıl boyunca izlenecektir. Isı ve ses yalıtımı, malzemelerin su geçirmezliği ve sağladığı yaşam şartları

değerlendirilmiştir. Bu sürecin sonucunda ise her üç yapım aşamasında elde edilen tecrübe inşa sürecini kısaltmış, böylece son 130 adet konut 88 iş günü içerisinde tamamlanmıştır. Bu durum, tek konut birimi için ortalama 5,5 saatin gerekli olduğunu göstermektedir (Ungers, 1983:120).

Bauhaus Sonrası ve Günümüzde Standart Anlayışı

Alman dilinde en çok satılan mimarlık kitabı, Ernst Neufert'in hazırladığı ve 1936 yılında yayınladığı *Bauentwurfslehre* isimli kitaptır. Mimarlık standartlarını içeren kitap, insan ölçeğini referans alarak geliştirilmiştir. Normlar, mekan ölçüleri, yaşam alanlarının düzenlenmesi ve mekan tasarımları konusunda tavsiyelerde bulunan kitap, mimari tasarımlarda kolaylık sağlamaktadır. Neufert, Bauhaus okulunda Walter Gropius'un öğrencisi olup aynı zamanda Gropius'un mimarlık ofisinde de çalışmıştır. Okulda geçirdiği vakitte öğrencilerle birlikte kitap için hazırlıklarda bulunmuş ve açıklayıcı çizimler ve sade çizgisel şekiller biriktirmeye başlamıştır. İnsanın eşyalar ile arasında olması gereken kullanım ve hareket mesafeleri minimum ölçülerle belirlenip kitapta özetlenmiş, yani, günlük dilimizde 'Neufert' adı verilen *Bauentwurfslehre* kitabı günlük kullanım ve hareketleri kapsayan ölçüler baz alınarak oluşturulmuştur. Kitap daha zorlu projeler için de temel bilgiler içermektedir. Gropius (1936: 173)³, Neufert kitabı ile ilgili olarak, kitabın kullanımının pratik ve kolay olması amacıyla *Architectural Review* dergisinde yer almak üzere bir yazı hazırlamıştır. Bu yazıda proje hazırlamanın zaman ve maliyet çerçevesi içerisinde böyle bir kataloğun olmasının büyük bir avantaj sağladığını vurgulamaktadır.

Neufert, Dessau Bauhaus okulunun projesinde inşaat sorumlusu olarak görevlendirilmiştir. Bauhaus okulunun kapatılışından sonra da Nasyonal Sosyalizm döneminde 'önemli sanatçılar'⁴ arasında yer alarak, çalışmalarına aralıksız devam etme fırsatı bulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası, 1947 yılında Neufert görevine Alman Bilim Akademisinde⁵ tipleştirme ve standartlaştırma bölümünün yöneticisi olarak devam etmiştir (Weckherlin, 2018: 76).

Şekil 11: Alman Standartlar Enstitüsü, DIN, 1932 (Bauhaus No10, 2018)

Alman Standartlar Enstitüsü, Almandaca kısaca DIN normu (Şekil 11) olarak bilinen, 1917

³ Gropius, W. *Data for Design*, in *Architectural Review* 479 (1936), Nr. 479

⁴ Almanca: 'Gottbegnadeten Liste' – Nasyonal Sosyalizmde seçilen 'önemli' sanatçılar

⁵ Almanca: Institut für Bauwesen der Deutschen Akademie der Wissenschaften mit der Leitung der Abteilung Typisierung und Normung

yılında Alman endüstrisinde norm oluşturmak amacıyla kurulan bir denetleyici enstitüdür.⁶ Toplumsal ve ekonomik beklentilerden doğan normlaştırma isteği, aynı zamanda üretilen ürünler için bir güvenlik ve kalite simgesidir. Ayrıca norm kategorisine dahil olmanın avantajı ve amacı, üretim aşamalarını kolaylaştırmak ve ürün yelpazesini basitleştirmektir. Norm sahibi olan ürünlerin satış için yaptıkları reklam, aynı zamanda bir kalite onayı haline gelmiştir.

Walter Porstmann 1917 yılında Alman endüstrisi için kurulan norm komitesinde üye olarak çalışmış ve günümüzde de tanınan kağıt boyutları için DIN-A4 formatını geliştirmiştir. Porstmann, Bauhaus okuluna defalarca ders vermek için davet edilmiştir. Porstmann'ın yayınlarından esinlenen Bauhaus, DIN formatlarını çıktılar için kullanmış ve ayrıca yazı stilinden de ilham alarak küçük harfle yazmayı bir Bauhaus geleneği haline getirmiştir. (Eidner, 2018:70).

Günümüzde ise norma uygun olması için maliyeti daha yüksek olan bir bakış açısı benimsenmektedir. DIN kurumunda görevli olan Oliver Boergen ile yapılan röportajda, inşaat örneğinde projenin normlar ile ilişkisini anlatır. İnşaat projelerinin şekillenirken beklenmedik sonuçlar veya bütçeyi etkileme hali söz konusu olduğunda, Alman DIN ve normları sorumlu tutulur. Oysa normlar ile kanunlar arasındaki fark çoğu durumlarda göz ardı edilir. DIN'in amacı, konut içerisindeki insanları ve doğal kaynakları korumaktır. Günümüzde de konut ihtiyacı ve yapı maliyetinin yüksek olması güncel bir problemidir. Boergen bu problemin normlar ile ilişkilendirilmesini yanlış bulmaktadır. Maliyetin yükselmesinin sebebinin ise 2000 ile 2016 yılları arasında iş gücünün pahalılaşması ile ilgili olduğunu belirtir (Eidner, 2018: 70).

Bauhaus kültürü, teknik ve eğitim alanında standartlaşmada önemli bir iz bırakmıştır. Yeni mimari stilin temsilcisi olan Bauhaus okulu, seri üretim ve tipleşme konusunda da önemli ilerlemeler elde etmiştir. DIN normları gibi bazı temel anlayışlar, günümüzde de standart kavramına bağlı olarak devam etmektedir.

Konut tasarımında Bauhaus ekolüne ait çalışmalar, modern konut tiplerinin gelişmesinde faydalı olmuştur. *Baukasten* projesi, modülleri birleştirme fikrini güçlendiren yapılaşmayı hızlandırmış ve uygulama açısından kolaylık sağlamıştır. Aynı zamanda standartlaştırılan modüller farklı şekilde birleştirildiğinde birinden farklı konut tipleri ortaya çıkarmaktadır. Bir yandan standartlaşmanın hedefi üretimi kolaylaştırmak, diğer yandan da *Haus am Horn* projesinde olduğu gibi yapı elemanlarını serileştirmek olmuştur. Yapı elemanlarının ve malzemelerinin serileştirilmesi ise modern mimari anlayışın bir temsilidir, çünkü ancak yenilikçi yapım teknikleri ile modern yapı tipleri bütünleşebilmektedir. Walter Gropius mimari anlayışını, Dessau'daki Bauhaus yapısında ve *Meisterhäuser* olarak adlandırılan öğretim üyeleri için inşa edilen konutlarda gerçekleştirmiştir. Yapım teknikleri, malzemeler ve üretim yöntemleri burada da temsil edilmektedir. Ancak *Dessau-Törten* yerleşim bölgesinde, üretimin yanı sıra topluma sağlaması gereken yaşam standardı da öncelikli hedefler arasındadır. Konut problemine çözüm bulabilmek amacıyla minimal yaşam standardı fikri doğmuştur. Böylece insanların bütçesine yönelik konut tipleri sunulacak ve aynı zamanda yaşam kalitesi iyileştirilecektir. Farklı geçim düzeyleri için daire ve müstakil ev tipleri geliştirilmiştir. Sadece Bauhaus ekolü ve Walter Gropius'un çalışmaları değil, döneme ait farklı şehir plan çalışmaları da izlenmektedir. Bu çalışmalara Gropius da dahil olmak üzere farklı mimarlar davet edilerek yarışmalar düzenlenmiştir. Yerleşim projelerinin en önemli kriterleri, hızlandırılmış üretim yöntemleri ile beraberinde maliyet olarak sıralanabilir. Konut sayısı, büyüklüğü, maliyeti ve üretim şekli sürekli dengede tutulmaktadır. Frankfurt'da uygulanan örnekler, iç mekan düzenlemelerine ait çalışmaları ile ün kazanmıştır. Bir evin en önemli mekanını temsil eden mutfakla ilgili olarak, *Frankfurt Mutfağı* olarak bilinen mutfak düzeni, kullanıcısı için optimal bir düzenleme olarak Frankfurt'ta tanıtılmıştır.

⁶ DIN Deutsches Institut für Normung (Alman Standartlar Enstitüsü, DIN), eski: Deutsche Industrienorm, www.din.de

Standartlar her ne kadar yaşam alanlarımız için belirleyici olsa da kişisel düzenleme ve şekillendirme ihtiyacı hep var olmaktadır. Farklı opsiyonları değerlendirme ve seçebilme imkanı her zaman kullanıcı tarafından istenmekte ve beklenmektedir. Bu sebeple tanıtılan konut örneklerinde de her ne kadar standartlaşan yöntemler uygulansa da, tipler, varyasyonlar halinde seçenek olarak sunulmaktadır.

SONUÇ

Standartlar günlük hayatımızı kolaylaştırmak ve düzenlemek amacıyla geliştirilmiştir. Kullanım sıralamaları, ihtiyaçlar ve hareketler incelendikten sonra insan ölçeğinde normlar belirlenmiştir. Farklı dönemlerde bu normlar değişmiş ve ihtiyaçlara veya o dönemin şartlarına göre uyarlanmıştır. Toplumsal gelişmeler ise standartların belirlenmesine yansımıştır. Standartlar her zaman toplumun bir aynası haline gelmiştir. Standartlaştırma, bir benzerini veya aynısını kolayca elde etmek için uygulanan bir yöntemdir ve böylece tek tip üretilmeyi hedef almıştır.

Yaşam alanlarında da yoğun vaziyette bir standartlaşma elde edilmeye çalışılmıştır. Bauhaus döneminde ve modern mimarlık tarihinde, ekonomik ve siyasi durumdan dolayı, konut üretiminde standartlar oluşturulmuş ve bunun üzerinden 'tip konutlar' üretilmiştir. Tek tip ve seri üretimin avantajları çok olmasına rağmen, dönem içerisinde standartlaşan yaşam koşullarına karşı sesler de artmıştır. Standartların kişiselliği engellediği görüşünden ve yaşam alanlarına müdahale edilmesinden dolayı şikayetler çoğaldıysa da, Gropius bu şikayetlere karşı gelmeye ve standartlaşmayı savunmaya çalışmıştır. Gropius (1965), her ne kadar kişisel isteklerin ve ihtiyaçların karşılandığını belirtse de, bazı tasarımlar sonucunda, standartlar ile ilgili çatışmalar ve kişisel yaşam alanının sınırlandırılmasıyla ilgili söylemler ortaya çıkmıştır.

Günümüzde de standartların sınırları içerisinde birçok konut projesi hazırlanmaya çalışılmaktadır. Standartlar sadece yaşam alanlarının boyutları ve kullanım fonksiyonları ile ilgili değildir. Standartlar ve normlar farklı alanlarda da bina tasarımı için belirleyici etken olmaktadır. Enerji tasarrufu, yapı fiziğinde ses yalıtımı, havalandırma ve güneş koruma gibi DIN normlarının dikkate alınması gerekmektedir. Bu etkenler, mekan büyüklükleri için ve yaşam alanının şekillenmesi için belirleyici faktörler haline gelmektedir. Daire ve ev tiplerinin esnekliği konusunda büyük kayıpların olduğu tartışılmaktadır. Standartların artmasıyla aynı zamanda bir kısıtlama durumunun var olduğu düşünülmektedir.

Bund Deutscher Architekten'nin 'Neue Standards' yayınında (Bahner, Böttger, 2016) mimar Muck Petzet, standartların artmasıyla mimari anlamda konut tasarımında kalitenin düştüğünü belirtir. Petzet, günümüz bakış açısıyla, halihazırda standartların ve sınırlayıcı kriterlerinin azaltılmasıyla, yeniden konut mimarisinde yaşam kalitesine ulaşılabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda projelerde yapılan değişiklik ile maliyetin düşeceğini ve böylece konut probleminde önemli bir noktanın çözüleceğini öngörmektedir. 1920'lerdeki konut problemi sonrası, minimal tasarlanıp minimum yaşamı sağlayan daire tiplerinin bugün için de örnek alınabileceğini belirtmektedir. 'Re-Standard' ile tarif ettiği durum, standartların azaltılması ile ilgilidir ve 1920'li yılların standart anlayışı ile benzer hale dönüştürme önerisidir. Günümüz konut mimarisinde Petzet'in fikirleri uygulanırsa, oluşabilecek değişimin etkisi değerlendirilmelidir. Kişisel ihtiyaçların, standartlaşmış yaşam alanlarıyla bir çatışma halinde olması ve bu çatışmanın standartları değiştirerek yeniden bir esneklik yaratır mı düşüncesinin sorgulanması gerekmektedir.

1920'li yıllardaki konut üretiminde, Bauhaus'un standartlaşma düşüncesi başlamış olup, günümüze kadar etkilerinin devam ettiği görülmektedir. Günümüzde konut üretiminin hangi standartlara göre tasarlanması gerektiği veya 'yeni' standartların uygulanması zorunluluğu zamanla değişmektedir. Bauhaus okulunun önemli izler bıraktığı, ayrıca günümüz konut üretiminde de

1920’lerde var olan benzer problemlerle karşılaşıldığı ortaya çıkmaktadır. An itibariyle konut ve yaşam alanlarının üretimi farklı şartlardan etkilenecek gerçekleştirilse de, standartlaşmaya yol açan temel nedenler, ağırlıklı yapılaşmanın ve kullanımın ekonomik bütçesi olmaktadır. Ayrıca tipolojik ve normlara yönelik tasarımlar, standartlaştırılmış yaşam alanlarının seri üretimini desteklemektedir. Bu durum Bauhaus döneminde ve günümüzde de benzerlik göstermektedir. Lakin Bauhaus döneminde belirlenen tiplerin ve standartların günümüzde de geçerliliği var mıdır? Standartların geliştirilmesine sebep olan diğer etkenler, zaman içerisinde kalıcı hale gelmiş midir, yoksa insanların hayatında birçok şeyin değiştiği gibi, yaşam alanlarına karşı beklentiler de değişmiş midir? Kullanıcıların perspektifinden bakılırsa, yaşam alanlarında ‘standart’ kavramının yeniden tanımlanması gerekmektedir. 2019’da 100. yılını kutladığımız Bauhaus ekolünün hem mimarlık eğitimi alanında hem de özellikle konut tasarımındaki etkileri günümüzde bile devam ederken bugünün standartlarının bize ne ifade etmekte olduğu tartışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bahner, O., Böttger, M. (2016). *Neue Standards. Zehn Thesen zum Wohnen*. BDA Publikation. Jovis.
- Perren, C. (2018). *Bauhaus Zeitschrift No10 - Standard*, Stiftung Bauhaus Dessau, 8. Sayı, 2018
- Eidner, F. (2018). *Das Interview mit Oliver Boergen vom Deutschen Institut für Normung (DIN e.V.)*. Bauhaus - Zeitschrift der Stiftung Bauhaus Dessau. No 10. Standard. 68-71.
- Engelmann, C., & Schädlich, C. (1991). *Die Bauhausbauten in Dessau*. Verlag für Bauwesen.
- Gropius, W. (1965). *Die neue Architektur und das Bauhaus*. F. Kupferberg.
- Gropius, W., & Mohoy-Nagy, L. (1925). *Ein Versuchshaus des Bauhauses*. München: Langen.
- Huse, N. (1975). *Neues Bauen 1918 bis 1933: moderne Architektur in der Weimarer Republik*. Moos.
- Lane, B. M. (2013). *Architektur und Politik in Deutschland 1918–1945*. Springer-Verlag.
- May, E. (1929). Die Wohnung für das Existenzminimum [The apartment for the subsistence minimum]. *Das neue Frankfurt*, (11), 209-211.
- May, E., & Wichert, F. (1926). Das neue Frankfurt. *das neue frankfurt*, 1, 1926-27.
- Markgraf, M., Möller, W. (2018). *Standardstorys*. Bauhaus - Zeitschrift der Stiftung Bauhaus Dessau. No 10. Standard. 50-55.
- Schmitt, U. (2018). *Wohnmaschine yum Plattenbau*. Bauhaus - Zeitschrift der Stiftung Bauhaus Dessau. No 10. Standard. 28-33.
- Ungers, L. (1983). *Die Suche nach einer neuen Wohnform: Siedlungen der zwanziger Jahre damals und heute*. Deutsche Verlags-Anstalt.
- Wagner, C. (2018). *Zwischen Utopieverdacht und Klischee*. Bauhaus - Zeitschrift der Stiftung Bauhaus Dessau. No 10. Standard. 20-27.
- Weckerherlin, G. (2018). *Der Neufert – Ein Standartwerk?* Bauhaus - Zeitschrift der Stiftung Bauhaus Dessau. No 10. Standard. 72-77.
- Wingler, H. M. (1997). Walter Gropius. *Bauhausbauten Dessau, Berlin (Neue Bauhausbücher)*. Deutsches Institut für Normung. <https://www.din.de/de>. Erişim tarihi 15.03.2021.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi 15.03.2021.